

HET NIEUWE MENU

Waar gezondheid smaak geeft

*We verlangen naar gezond leven... maar
dit houden we alleen vol als je ook geniet.*

Gezonde mensen, ongezond landschap

FoodValley lijdt aan landschapsobesitas

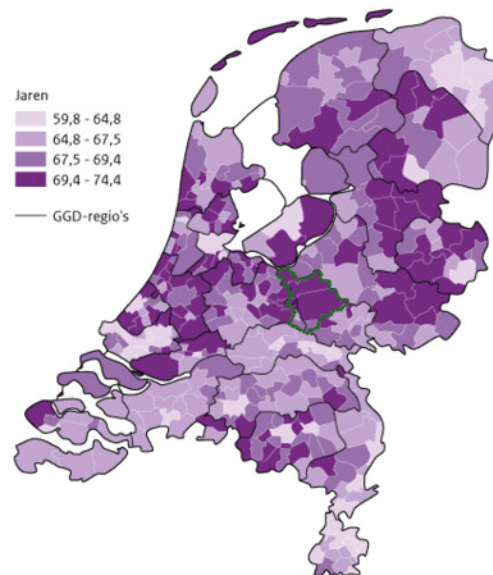
De paradox van FoodValley:

De regio is een van de gezondste regio's van Nederland, maar het landschap staat onder zware druk.

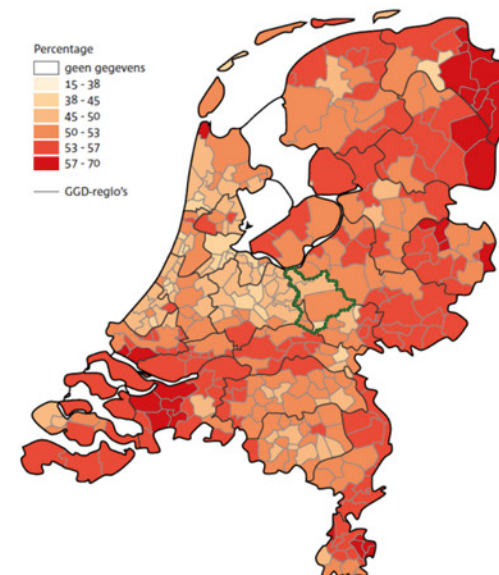
Terwijl inwoners relatief gezond zijn, is het lokale landschap de afgelopen eeuw 'obees' geworden: vetgemest met nutriënten voor maximale productie, terwijl de blauwe aderen dichtslibden.

Gezondheidsverschillen tussen steden het buitengebied zijn groot, en juist mentale gezondheid staat steeds meer onder druk als gevolg van de problemen in het landelijk gebied.

Een gezonde samenleving zal niet voortbestaan in een ongezond landschap

Inwoners genieten van veel gezonde levensjaren...

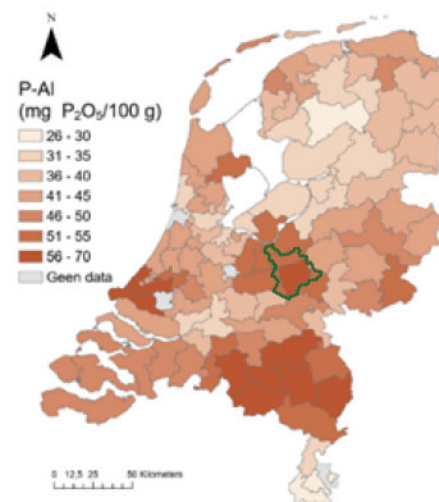

... en FoodValley relatief weinig overgewicht.

Bron: RIVM, 2022

Het gebied is een hotspot voor stikstofdepositie...

..en het landschap is dichtgeslibt met fosfaat en andere nutriënten
Bronnen: RIVM, Eurofins Agro

Voedsel verbindt

Landschap, lichaam en leefstijl

Gezonde voeding verzorgt het lichaam en verbetert het welzijn. Zij vindt haar oorsprong in een vitaal landschap met schoon water en een rijk bodemleven.

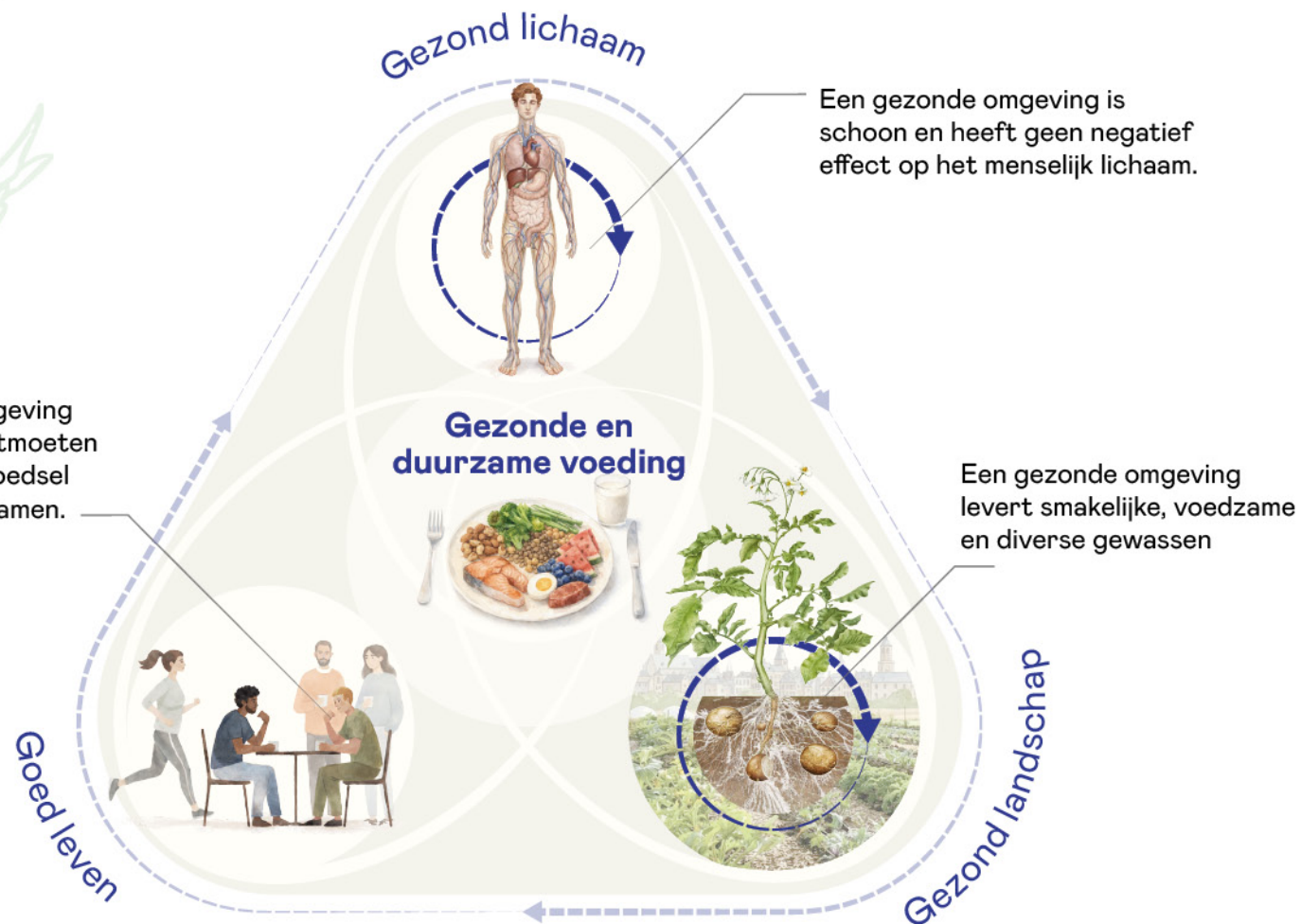
Dit komt samen in de drie thema's Gezond lichaam, Gezond landschap en Goed leven. Deze thema's zijn verbonden door voedsel: de schakel die lichaam, leefstijl en ruimte verbindt.

Eten is de schakel die landschap, lichaam, leefstijl verbindt

Een gezonde omgeving nodigt uit tot ontmoeten en goed leven. Voedsel brengt mensen samen.

Een gezonde omgeving is schoon en heeft geen negatief effect op het menselijk lichaam.

Een gezonde omgeving levert smakelijke, voedzame en diverse gewassen

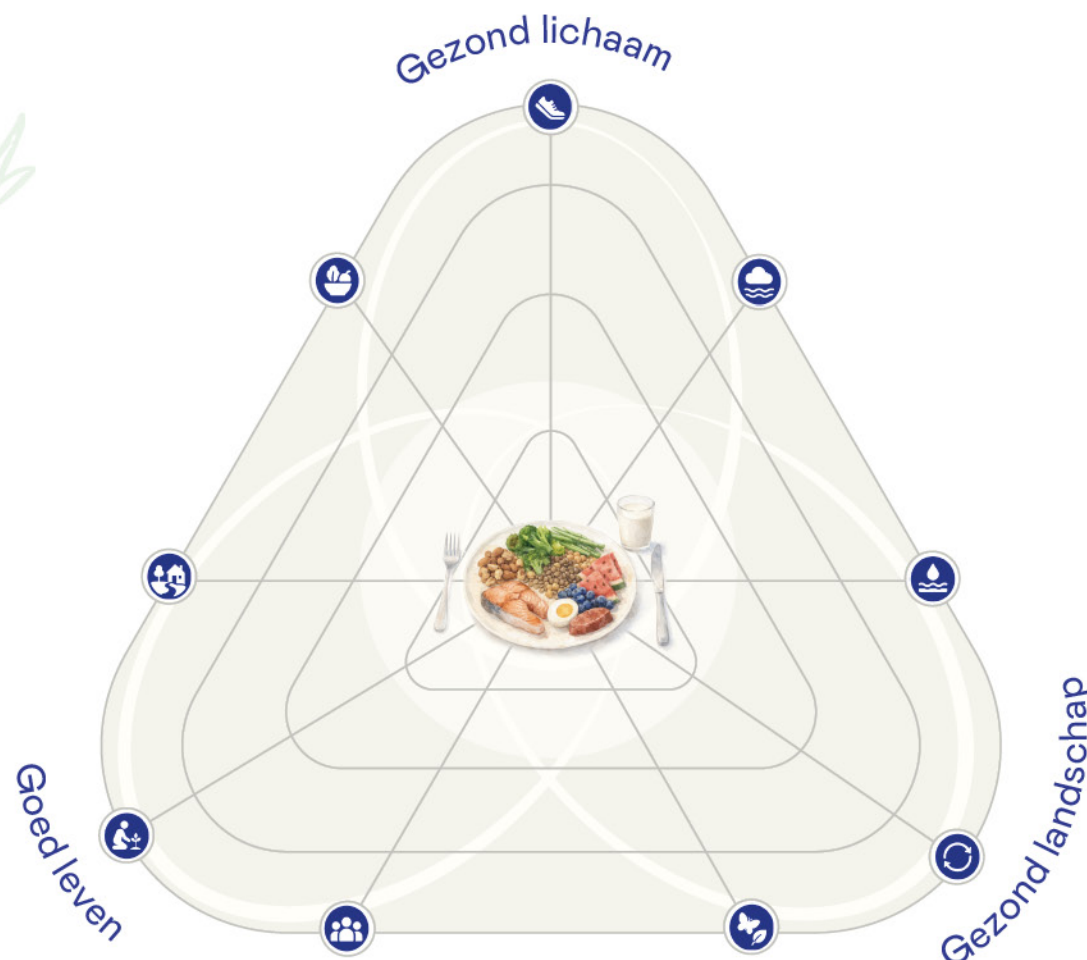

Negen indicatoren voor een gezond FoodValley

Een gezonde Foodvalley is een plek met levend water en bodem, voedzaam eten en schone lucht, waar mensen elkaar ontmoeten, betekenis vinden in hun werk en dagelijks kunnen genieten van een landschap dat gezondheid smaak geeft.

Deze negen indicatoren bouwen voort op de RIVM-basisset voor een gezonde leefomgeving, maar vertalen deze naar de unieke context van FoodValley, waar voedsel de verbindende schakel vormt tussen landschap, lichaam en geest.

Herstel de grond. Voed de toekomst.

Gezond lichaam

- Gezonde voeding
- Ruimte voor beweging
- Schone lucht en water

Gezond landschap

- Levend water en bodem
- Gesloten kringlopen
- Rijke flora en fauna

Goed leven

- Sociale verbondenheid
- Betekenisvol ondernemen
- Schoonheid en beleving

Het vergeten menu

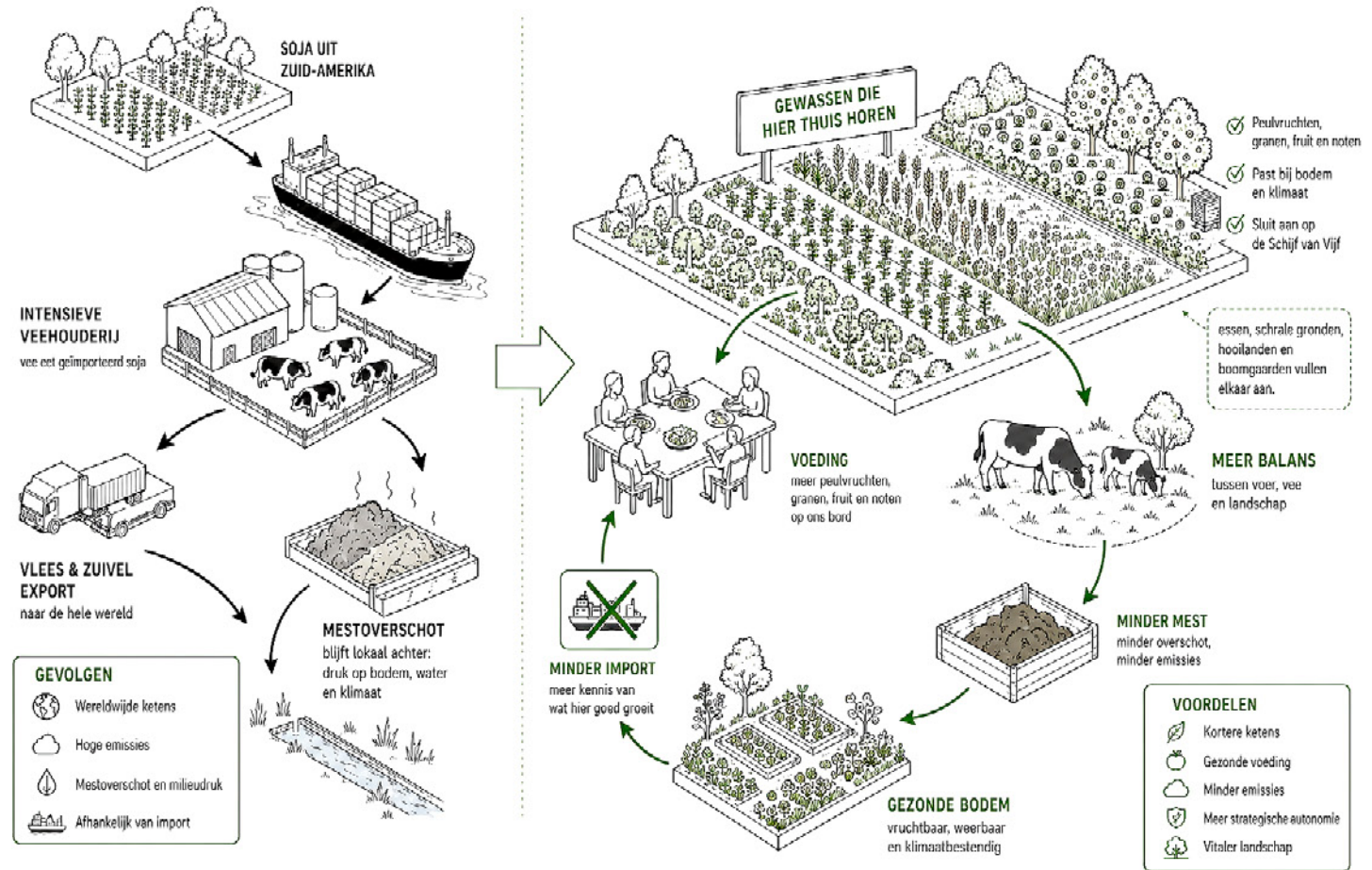
We weten dat het anders moet..

Nog maar enkele generaties geleden bestond het regionale menu uit een rijke variatie aan gewassen die pasten bij het landschap. Veel van deze producten passen verrassend goed binnen de principes van de nieuwe Schijf van Vijf: meer plantaardige eiwitten, volkoren granen, groente, fruit en noten uit een gevarieerd en evenwichtig voedingspatroon.

Vanaf het midden van de twintigste eeuw maakten deze lokale teelten plaats voor mondiale ketens. Zo raakte het landschap uit balans en verdween de kennis over wat hier van nature goed groeit en gezond is om te eten.

Dit vergeten menu laat zien dat gezond eten volgens de Schijf van Vijf, korte ketens en een vitaal landschap opnieuw bij elkaar kunnen horen.

Een menu dat goed is voor mensenomgeving

Vorbij het fastfoodlandschap

...en we weten hoe het anders moet...

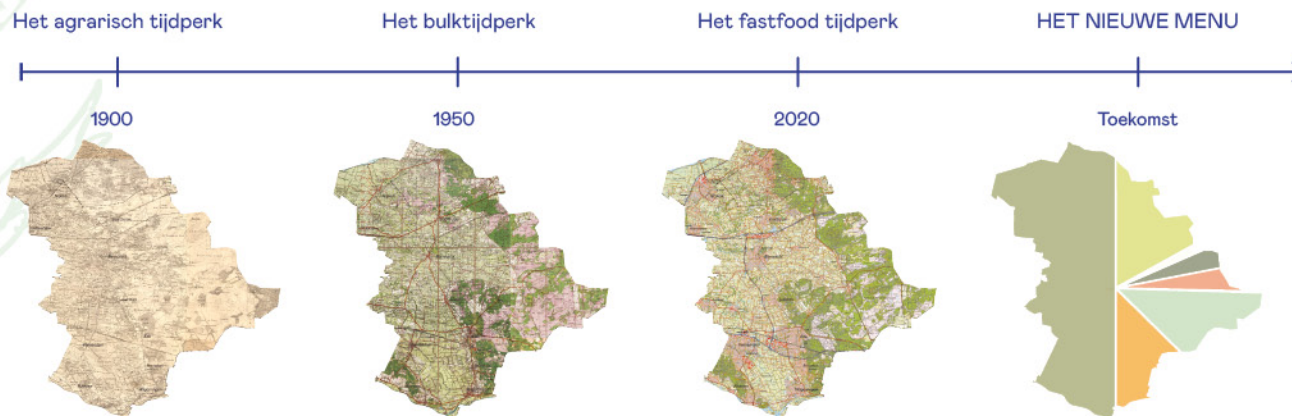
De Gelderse Vallei onderging na de oorlog een gedaantewisseling; de teelt van graan en boekweit maakte plaats voor voedergewassen als maïs en gras. Dit 'fastfoodlandschap', geoptimaliseerd voor efficiëntie, zorgde voor een omslag naar een dieet met meer calorieën en minder vezels. De agrarisch ondernemer staat onder druk en het plezier in het werk verdween.

Het is tijd voor herstel: de gunstige bodemcondities maken de regio juist nu uitermate geschikt voor een terugkeer naar gevarieerde gewasteelt en plantaardige smaakmakers.

Tijd voor een nieuwe kijk op ons voedsel

Het landschap is productiever, montoner en ongezonder geworden

... het landschap moet weer in balans

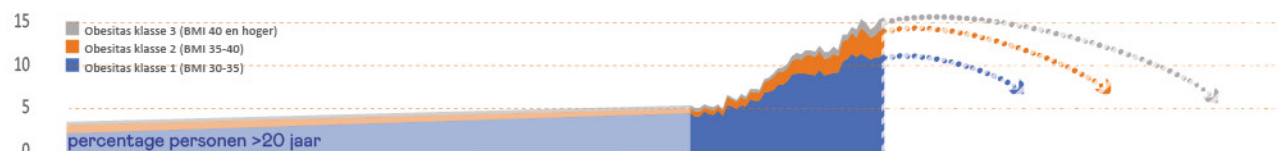
We zijn meer van alles gaan eten, en krijgen te veel calorieën binnen

... ons dieet moet gezonder en duurzamer

Obesitas is sinds de jaren '80 verdrievoudigd

... we gaan beter eten, meer bewegen en fijner leven

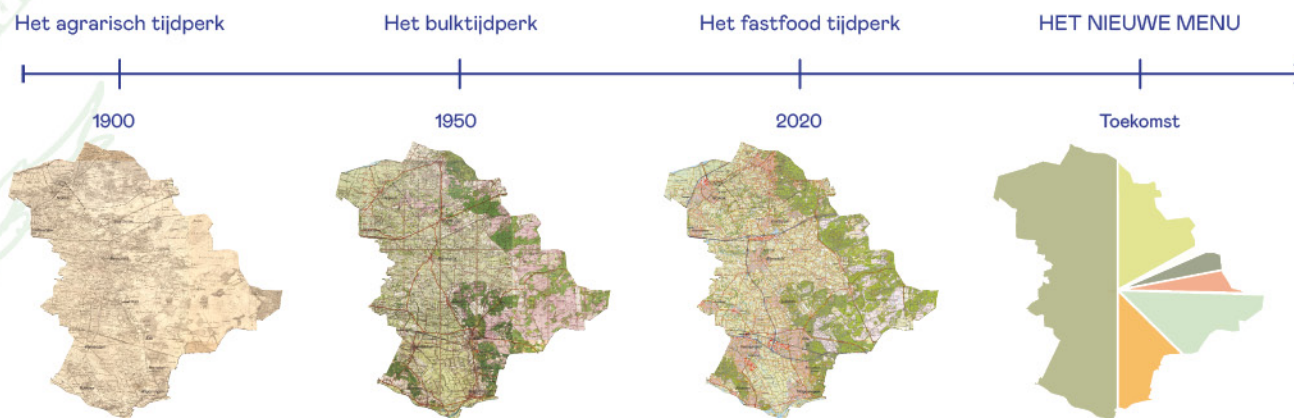
Voorbij het fastfoodlandschap ...en we weten ook dat het anders kan

Dit herstel zorgt voor een shift in voedselbehoefte en voedselteelten. Voedergewassen maken plaats voor akkerbouw, grasland extensiveert en er ontstaat ruimte voor nieuwe teelten.

Het is tijd voor herstel. Een herstel dat ruimte biedt voor Het Nieuwe Menu

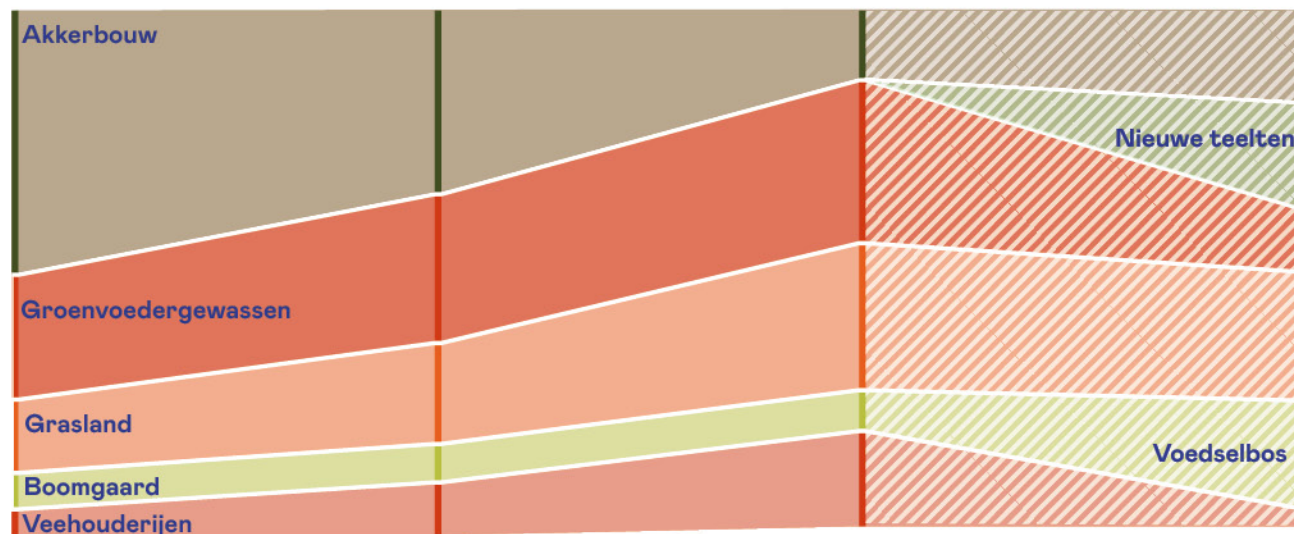
Het landschap is productiever, montoner en ongezonder geworden

... het landschap moet weer in balans

Voedergewassen en veehouderijen nemen steeds meer ruimte in

... telen wat toekomstbestendig is

Het Nieuwe Menu

Recept voor een gezond landschap en gezonde mensen

Met 'Het Nieuwe Menu' herstellen we de balans tussen het menselijk lichaam en een helend landschap. We bouwen aan een gezonde en actieve leefstijl in een omgeving die zuurstof creëert in plaats van stikstof.

1. Eet wat het landschap biedt

In FoodValley groeit wat wij nodig hebben en wat het landschap kan dragen. Het nieuwe menu vervangt dierlijke door plantaardige eiwitten, wat leidt tot een voedzamer en smakelijker dieet in balans met de omgeving.

2. Geef tijd en ruimte voor heling

Geen crashdieet, maar een geleidelijke leefstijlverandering. We starten bovenstrooms: een gezonde bron heelt het hele systeem. Eerst onttrekken we de overdaad aan nutriënten, daarna telen we in balans met de omgeving.

3. Voeg smaakmakers toe

Een gezond dieet moet ook lekker zijn. Smaakbiotopen en bijzondere gewassen halen de 'saveur locale' van FoodValley naar boven.

4. Verfijn met kennis en zorg

We versterken de nationale betekenis van de regio. Het landschap wordt een plek waar zorg- en voedselinnovaties de nieuwe economische dragers zijn en waar een nieuw woon-werk-zorglandschap ontstaat. Stad en land worden verbonden, zodat de stedeling meeprofiteert.

5. Breng het samen

Losse ingrediënten maken nog geen menu. Pas alle betrokkenen samen optrekken, ontstaat een nieuw systeem waarin landschap, voedsel, gezondheid en economie elkaar versterken. Zo wordt Het Nieuwe Menu geen optelsom van projecten, maar een collectieve beweging voor de regio.

1. Eet wat het landschap biedt

Proeven en genieten van Het Nieuwe Menu

We haalden ons voedsel eerst uit de natuur, later van de boerderij en tegenwoordig steeds vaker uit de fabriek. We moeten weer telen en eten wat het landschap te bieden heeft. Dit betekent meer plantaardige eiwitten en vetten, en minder voedergewassen. Het bodem- en watersysteem wordt weer bepalend. Welke smaken heeft Foodvalley te bieden als we besluiten te eten wat ons en het landschap weer gezond maakt? Het Nieuwe Menu luidt een botanisch tijdperk in.

We verkennen de 'saveur locale' met een valleimenu van granen, zaden, fruit en kruiden die mens en landschap weer gezond maken

Actief bijdragen en ervaren

Een gezonde en voedzame bodem

Eten wat het landschap biedt

1. Eet wat het landschap biedt

Een nieuw potstalsysteem

1 ESSEN

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Aardappelen, groenten
- Graan, voedergewassen
- Eiwitgewassen, fruit

NUTRIËNTEN INPUT

- Compost, dierlijke mest
- Struviet, vergiste reststromen
- Organische stof (maaisel, stro)
- Beperkte externe aanvoer (fosfaat, sporenelementen)

BEHEERTYPE

- Precisielandbouw
- Niet-kerende grondbewerking
- Bodemonitoring & sensoren
- Robotisering & taakkaarten
- Hoge organische-stofopbouw

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Voedselproductie
- Koolstofvastlegging
- Waterberging & -buffering
- Klimaatadaptatie
- Regionale nutriëntenbuffer

2 SCHRALE ZANDGRONDEN

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Lupine, luzerne, klaver, veldbonen
- Rogge, spelt, emmer, eenkoorn
- Hennep, vlas
- Agroforestry (noten, fruit)

NUTRIËNTEN INPUT

- Stikstoffixering (vlinderbloemigen)
- Compost uit natuurbeheer
- Reststromen voedingsketens
- Beperkte fosfaataanvoer
- Teruggewonnen nutriënten (struviet)

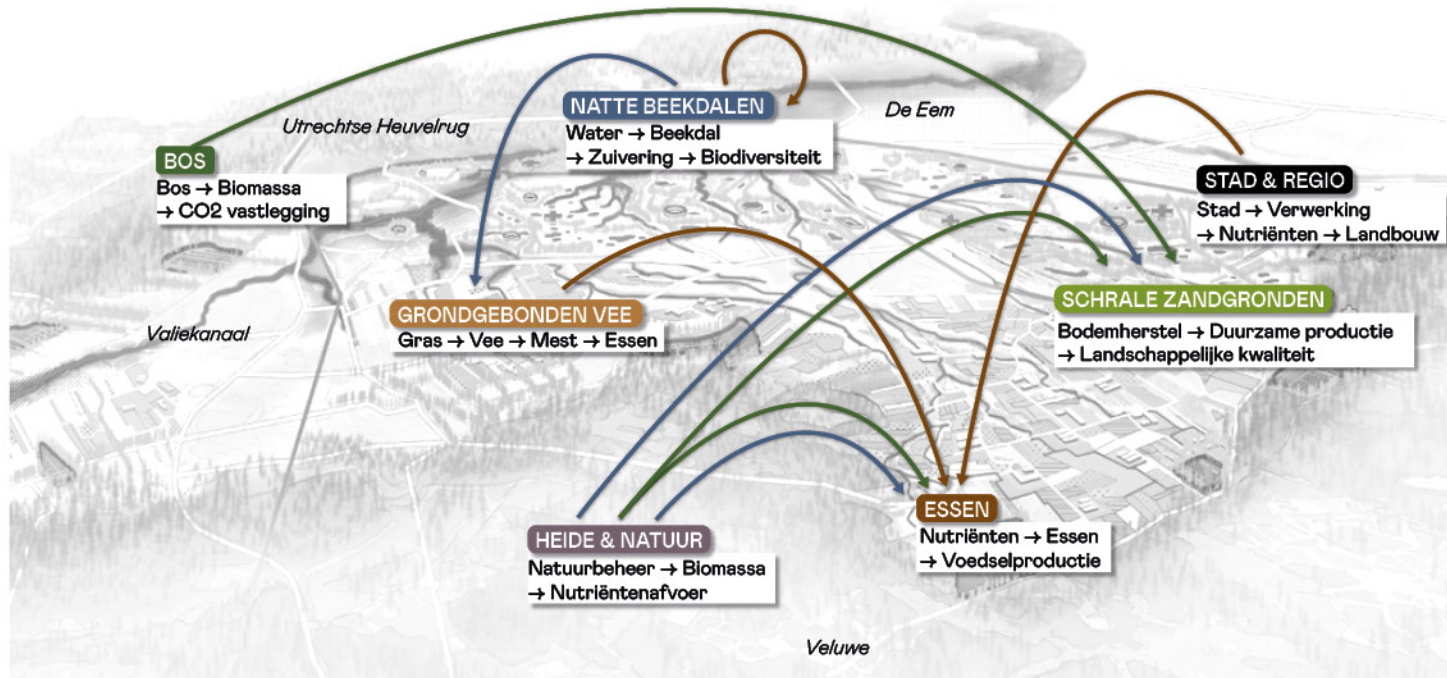
BEHEERTYPE

- Rotatieteelten & mengteelten
- Agroforestry, strokenteelt
- Robotisch onkruidbeheer
- Lange rustperiodes

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Bodemherstel & -opbouw
- Infiltratie & waterhuishouding
- Biodiversiteit
- Landschappelijke kwaliteit

Eten wat het landschap biedt betekent gebruik maken van lokale grondstoffen. Water is hier voldoende, er is vooral tekort aan organische grondstoffen. Daarom zijn reststromen uit de natuur opnieuw belangrijk. Nutriënten kunnen uit extensieve veehouderij komen, maar uiteindelijk ook uit de stad. Zo wordt optimaal gebruik gemaakt van de grondstoffen uit de omgeving.

6 GRONDGEBONDEN VEE

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Vlees, zuivel, eieren
- Dierlijke mest

NUTRIËNTEN INPUT

- Gras, hooi, klaver
- Reststromen akkerbouw
- Natuurgraslanden

BEHEERTYPE

- Lage veebezetting
- Seizoensbegrazing
- Krachtvoer uit regio

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Landschapsbeheer
- Nutriëntenkringloop
- Dierenwelzijn & biodiversiteit

5 BOS

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Hout (bouw, meubel, energie)
- Noten, vruchten, paddenstoelen
- Biomassa (tak- en tophout)

BEHEERTYPE

- Gemengd, gelaagd bos
- Continue bosbedekking
- Selectieve oogst

NUTRIËNTEN INPUT

- Geen
- Interne kringloop

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Koolstofvastlegging
- Waterregulatie
- Verkoeling
- Recreatie & gezondheid
- Houtproductie

3 NATTE BEEKDALEN

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Hooi, extensieve begrazing
- Lisodde, riet, veenmos
- Natte vezelgewassen

NUTRIËNTEN INPUT

- Nauwelijks input
- Overstromingssediment
- Interne kringlopen

BEHEERTYPE

- Hoge grondwaterstanden
- Extensieve begrazing
- Maaibeheer & mozaiekbeheer

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Waterberging
- Waterzuivering
- Koolstofopslag
- Klimaatbuffer
- Biodiversiteit

4 HEIDE & NATUUR

GEWASSEN / VEE (OUTPUT)

- Schapenbegrazing
- Heidehooi
- Biomassa (maaisel, heideplag)

NUTRIËNTEN INPUT

- Geen (alleen atmosferische depositie)
- Interne kringloop

BEHEERTYPE

- Begrazing
- Maaien
- Plaggen op beperkte schaal

ECOSYSTEEDIENSTEN

- Biodiversiteit
- Koolstofopslag
- Recreatie & beleving
- Cultuurhistorie
- Brandpreventie

STROMEN IN HET LANDSCHAP

- Nutriënten & organische stof (compost, mest)
- Biomassa uit natuurbeheer
- Waterstromen & buffering

2. Geef tijd en ruimte voor heling

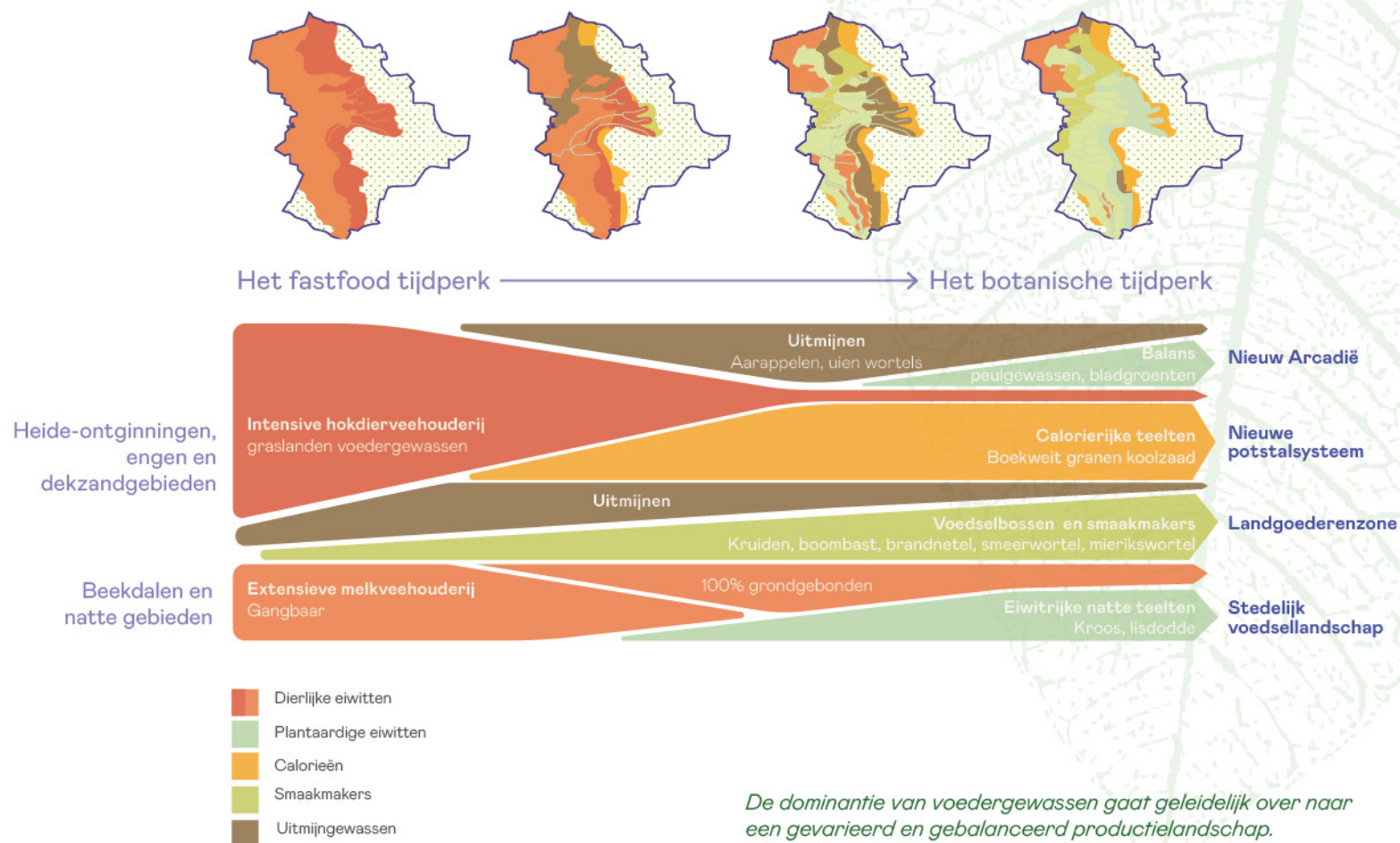
Geen derde groene revolutie, maar een geleidelijk herstel

Een snelle transformatie werkt niet. Herstel verloopt geleidelijk, kavel voor kavel. Elk landschap volgt hierin een eigen pad, beginnend bij de bovenstroomse gebieden waar de urgentie en impact het hoogst is, en dalen later af langs de beekdalen met innovatieve klimaattoepassingen.

Het landschap moet echter eerst op 'dieet'. We onttrekken nutriënten aan de verzadigde bodem door te starten met gewassen zoals aardappelen die de verzadigde bodem reinigen, gecombineerd met extensivering naar 100% kringlooplandbouw in de beekdalen.

Als het herstel vordert, maken de piepers en het gras plaats voor peulgewassen en natte teelten die in balans met de omgeving groeien. De veranderende landbouw schept ruimte voor andere functies.

Stap voor stap ontstaat een gezond en productief landschap

3. Voeg smaak-makers toe

Een gezond dieet bestaat uit meer dan alleen calorieën, nutriënten, vitaminen en eiwitten. Het gaat ook om goed leven. Daarom voegen we lokale smaakbiotopen toe, waar bijzondere gewassen het menu spannend, gevarieerd en lekker maken.

Er groeien inheemse kruiden en specerijen, zoals grazige kruiden in de beekdalen en mediterrane kruiden en specerijen op plekken met een warm en zonnig microklimaat in de dorpen. Bijzondere botanische smaken zijn te vinden in kleinschalige, bosrijke locaties met noten, wortels en zelfs boombast. De smaakmakers hebben vaak een medicinale werking en dragen zo bij aan de positieve gezondheid.

De geuren en kleuren van dit nieuwe landschap nodigen uit tot wandelen en fietsen

4. Verfijn met kennis en zorg

De kwaliteitsverbetering van het centraal gelegen landschap van Nieuw Arcadië trekt mensen uit heel Nederland aan die mentaal en fysiek gezonder willen zijn. De landgoederenzone biedt ruimte voor wellnessboerderijen, zorglandgoederen en culinaire onderzoekscentra; innovatieve typologieën met economische en ruimtelijke betekenis. Restaurants fungeren als smaakhubs waar, in samenwerking met kennisinstellingen, geëxperimenteerd wordt met innovatieve technieken en historische conserveringswijzen zoals fermenteren. Mensen kunnen stedelijk wonen in de zuidflank van FoodValley, of in het uitgestrekte woon-werk-zorglandschap langs de Veluweflank.

**Er ontvouwt zich
een breed scala
aan gezonde
hoogwaardige
woonmogelijkheden**

5. Breng het samen

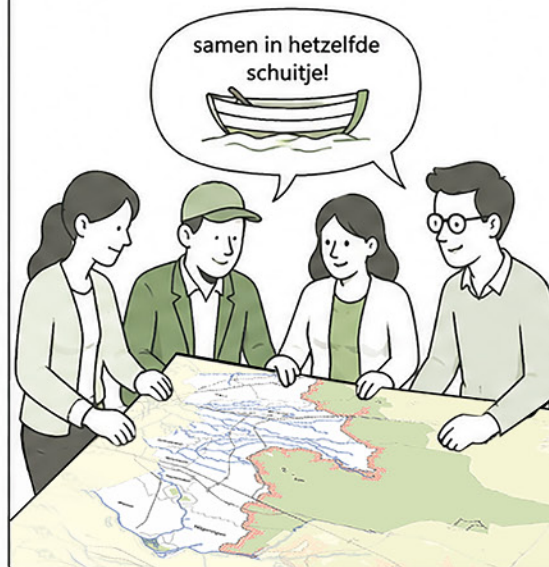
Van schijnvrijheid naar collectief kiezen

Individuele oplossingen, zoals de uitkoop van intensieve veehouders, helpen niet in FoodValley

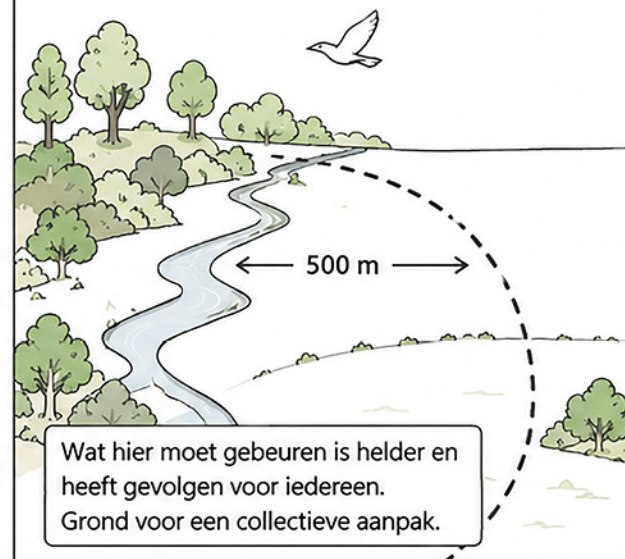

Het lijkt keuzevrijheid, maar akkoord gaan met een uitkoopregeling heeft grote sociale gevolgen in de hechte gemeenschappen.

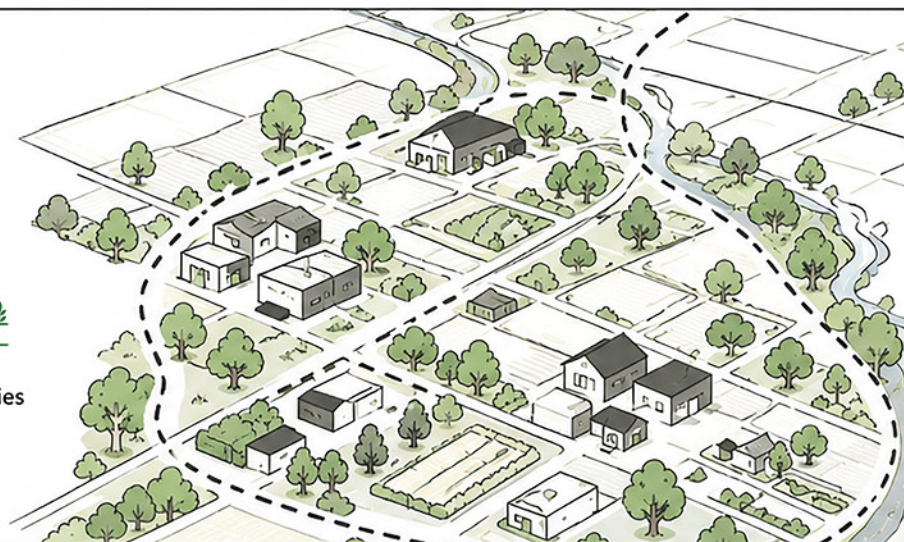
Daarom is een collectieve aanpak nodig op community niveau.

De meest uitgesproken kans: de 500m bufferzone rond kwetsbare natuur.

Door hier kleinschalige gebiedsprocessen te starten, met ambities passend bij de context én generieke randvoorwaarden passend bij de landbouwopgave die er nu ligt, kan gewerkt worden aan een nieuwe economische zone waar perspectief ontstaat voor tal van alternatieve verdienmodellen.

5. Breng het samen

Buffers rond natuur vliegwiel voor collectieve transitie

Een collectieve aanpak op kleinschalig gebiedsniveau is dus de enige weg. De bufferzone rond Natura 2000 is hierbij de stok achter de deur. Hier houdt de logica van “meer emissie, meer productie” op, en ontstaan nieuwe vormen van collectief beheer, landschap en voedselproductie.

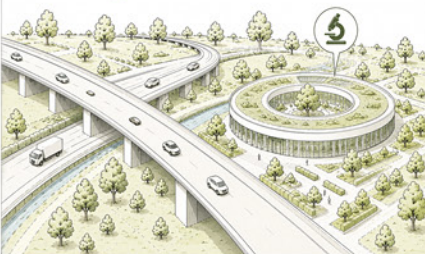
In plaats van bevriezen in de tijd, zoals de bufferzone nu wordt opgevat kun je het ook inzetten als een ‘special economic zone’ waarin om de naastgelegen natuur te beschermen de condities gecreëerd worden waarin voorbeeld stellende initiatieven kunnen gedijen, omdat beperkingen partijen dwingen samen te werken en andere verdienmodellen te ontwikkelen. De context van de stad, infra, natuur en bodem bepaalt hoe de transformatie eruit kan zien.

Voorbeelden als vliegwiel voor de regio

1 Nieuw Arcadië

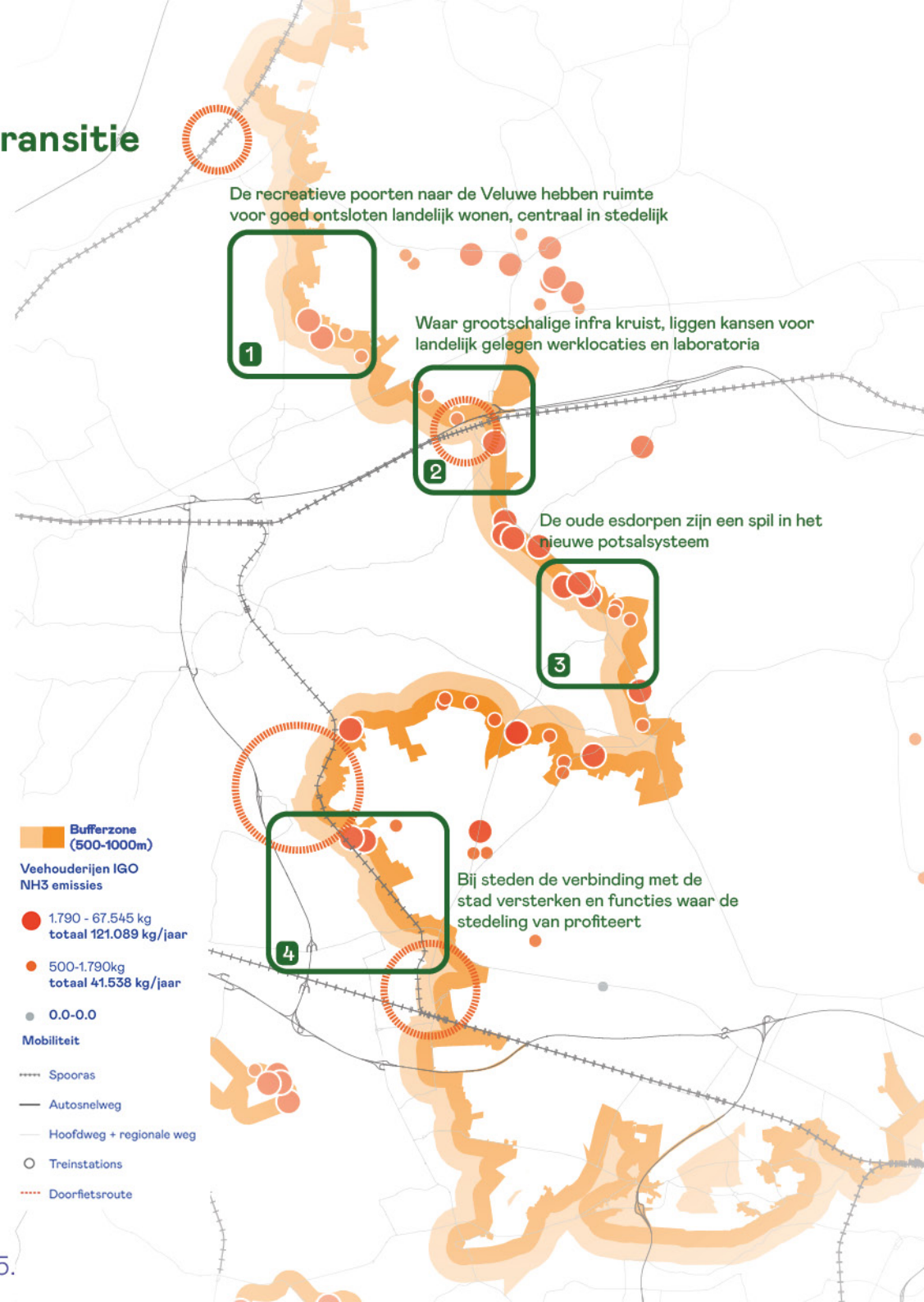
2 Landgoederenzone

3 Nieuwe potstalsysteem

4 Stedelijk voedsellandschap

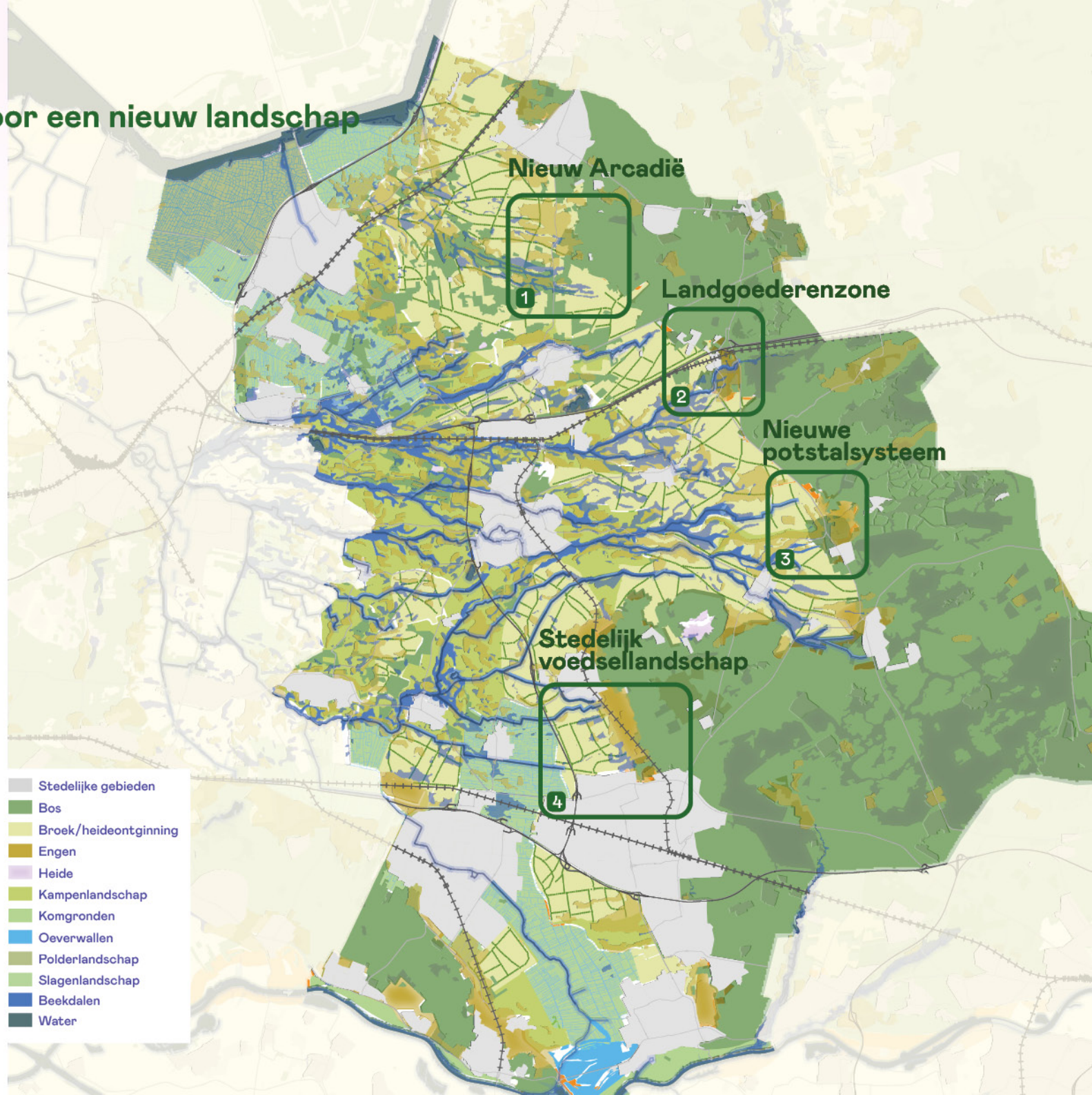

5. Breng het samen

Gebiedsprocessen basis voor een nieuw landschap

De landschappen en kernen van Foodvalley vormen samen de basis voor Het Nieuwe Menu. Wat hier kan ontstaan, wordt bepaald door het water- en bodemsysteem, maar ook door sociale structuren, stedelijke dynamiek en infrastructuur. De belangrijkste transformatielandschappen zijn de bosrijke landgoederenzone, de flanken met intensieve veehouderij op de dekzandgronden en in de beekdalen, en de stadsranden waar stad en land elkaar raken. Hier kan verandering beginnen op een schaal die mensen herkennen: per dorp, per eng, per beekdal of per reeks erven. Niet via zware, gemeentelijke-overstijgende processen, maar door met mensen die elkaar kennen aan tafel te zitten en samen concrete problemen aan te pakken.

Nieuwe combinaties van voedsel, zorg, wonen, ondernemen en landschapsherstel

Nieuw Arcadië bij Putten

Putten ligt goed ontsloten en kent een mooie overgang tussen het Veluwe bos en het agrarisch landschap. Dit kleinschalige landschap is één van de weinige plekken in Nederland waar landelijk wonen van toegevoegde waarde kan zijn: goed ontsloten, nabij een kern en centraal in Stedelijk Netwerk Nederland. Met volop ruimte voor collectieve voedselteelten en eigen moestuinen voor nieuwe bewoners. Rotatieteelten, strokenteelt, langere rusperiodes en precisie-landbouw geven hier een innovatieve invulling aan de grotere schaal van de natuurinclusieve landbouw.

Nieuw Arcadië bij Putten

Nutriënteninput

- Stikstofbinding door vlinderbloemigen
- Compost uit natuurbeheer
- Reststromen uit voedselketens
- Beperkte aanvoer van struviet

Eiwitrijke gewassen

- Eiwitten
- Lupine
- Luzerne
- Klaver
- Veldbonen

Vezelgewassen

- Vezzel
- Hennep
- Vlas

Ecosysteemdiensten

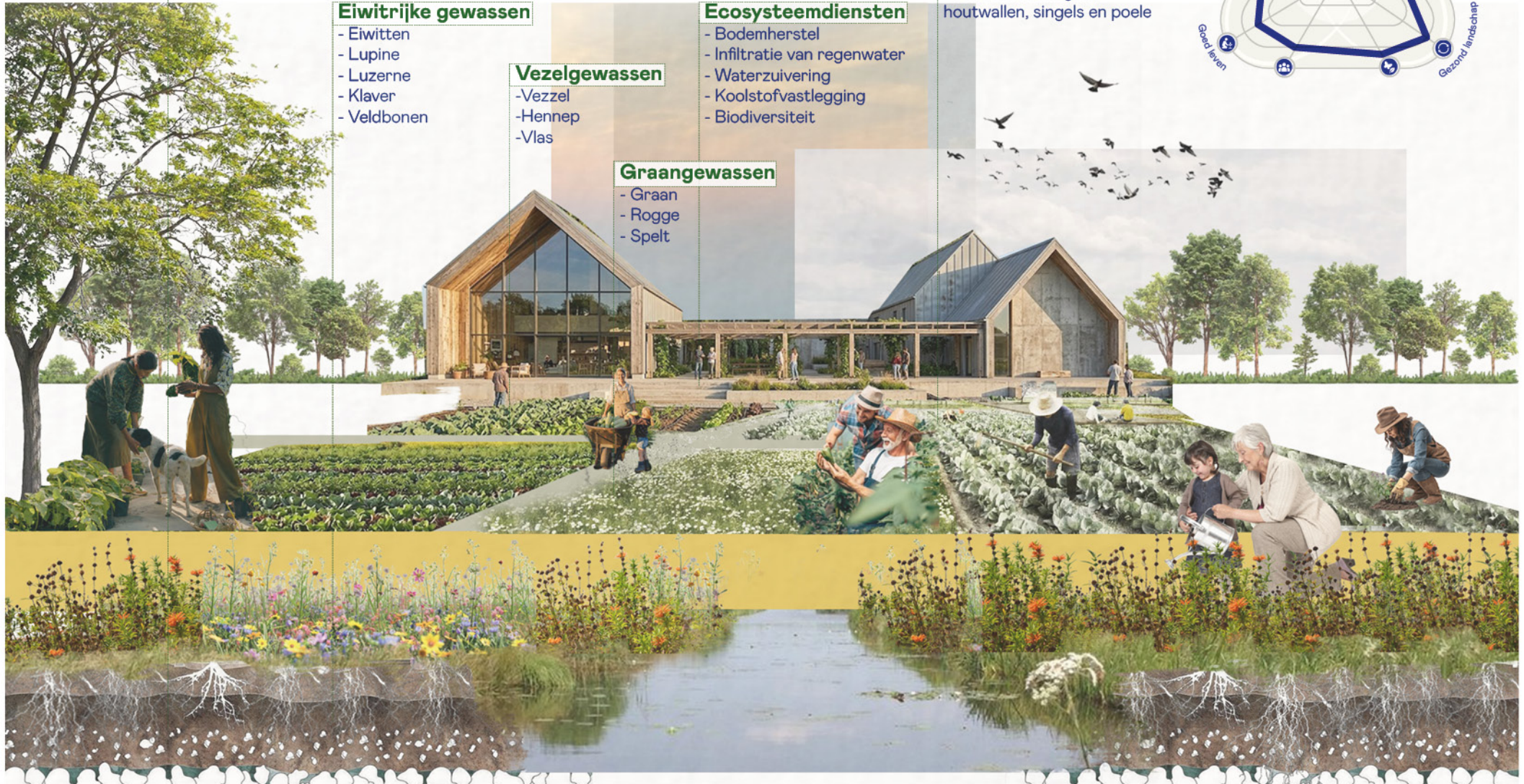
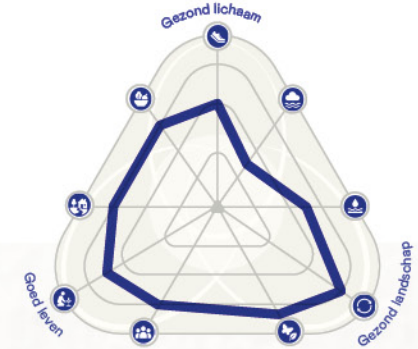
- Bodemherstel
- Infiltratie van regenwater
- Waterzuivering
- Koolstofvastlegging
- Biodiversiteit

Graangewassen

- Graan
- Rogge
- Spelt

Beheertype

- Rotatiecultuur
- Strookenteelt
- Extensieve begrazing
- Lange rustperiodes
- Onderhoud hagen, houtwallen, singels en poele

Landgoederenzone aan de A1

Verwerking en Kennisdeling

- Verwerking, fermentatie, extractie en eiwitverrijking
- Kennisdeling, onderwijs en publieksfuncties
- Circulaire reststromen en ketensamenwerking

Ecosysteemdiensten

- Bodemherstel
- Infiltratie en buffering regenwater
- Waterzuivering
- Koolstofvastlegging

Nutriënteninput

- Compost en vergisting uit regionale ketens
- Reststromen uit voedselketens
- Beperkte aanvoer van fosfaat
- Eventueel gezuiverde nutriënten uit stedelijk afvalwater (struviet)

Onderzoek en Innovatie

- Onderzoek en ontwikkeling in voedseltechnologie
- Proefproductie en schaalvergroting van nieuwe ingrediënten en gewassen
- Pilot- en demonstratiepercelen

Het nieuwe potstalsysteem bij Harskamp

Harskamp is kenmerkend voor vele esdorpen in de regio. De relatie tussen dorp en landschap wordt versterkt door de essen en beekdalen te herstellen en verbinden met de kern, zowel ruimtelijk als functioneel. Hier ontstaan weer dorpscollectieven rond voedselproductie en -handel, zoals esdorpen ooit functioneerden in het potstalsysteem. Automatisering met precisieteelten en robotisering maken grootschalige landbouw op een kleinschalige manier mogelijk, maar hier is ook nog ruimte voor boeren die willen blijven groeien.

Het nieuwe potstalsysteem bij Harskamp

Beheertype

- Strokenteelt
- Begrazing (heiden en beekdalen)
- Agroforestry

Vezelgewassen

- Vezels
- Hennep
- Vlas

Ecosysteemdiensten

- Bodemherstel
- Infiltratie van regenwater
- Koolstofvastlegging
- Biodiversiteit

Graangewassen

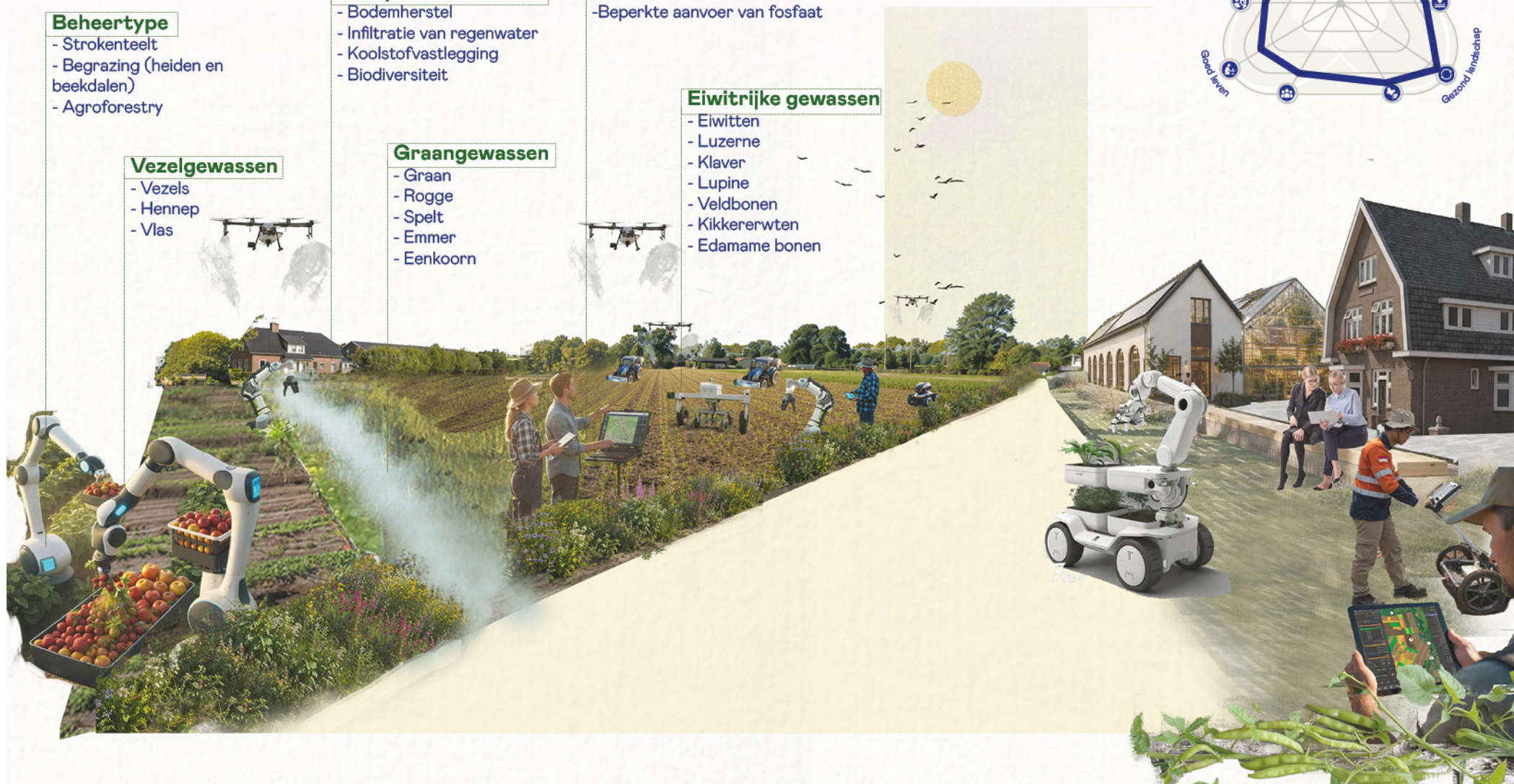
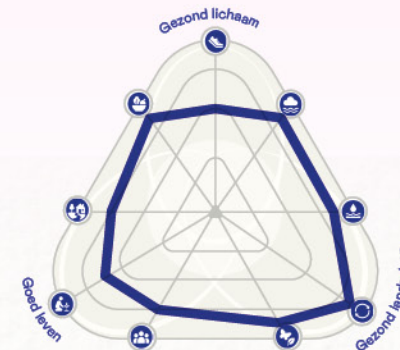
- Graan
- Rogge
- Spelt
- Emmer
- Eenkoorn

Nutriënteninput

- Stikstofbinding door vlinderbloemigen
- Reststromen uit voedselketens
- Beperkte aanvoer van fosfaat

Eiwitrijke gewassen

- Eiwitten
- Luzerne
- Klaver
- Lupine
- Veldbonen
- Kikkererwten
- Edamame bonen

Stedelijk voedsellandschap bij Ede

Hier doet zich de kans voor om de relatie tussen stad en ommeland opnieuw betekenis te geven. Het credo 'meer landschap, meer stad' krijgt hier invulling. De nadruk ligt minder op het realiseren van woonmilieus buiten de stad en meer op het combineren van 'the best of both worlds'. Zo kunnen bij transformerende wijken tot diep in de stad smaakmakers zoals fruitteelten worden toegevoegd die profiteren van het urban heat island effect. Omgekeerd ontstaan in het buitengebied CSA collectieven, maar ook zorg- en recreatiefuncties als uitloop van de stad krijgen hier een plek. Waar de groeiende stad steeds minder ruimte heeft per bewoner, groeit het landschap mee tot een verbonden geheel.

Stedelijk voedsellandschap bij Ede

Ecosysteemdiensten

Hittestressreductie

- Bestuiving
- Waterinfiltratie en buffering
- Biodiversiteit
- Luchtkwaliteit en stofbinding
- Educatie en bewustwording

Voedsel in de stad

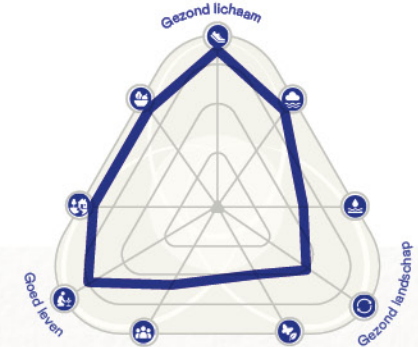
- Bladgroente, kruiden en plukgewassen
- Zacht fruit zoals aardbei, framboos, braam en bes
- Steenvruchten
- Eetbare (meerjarige) kruiden

Voedsel langs verbindingaders

- Fruitbomen
- Notenbomen
- Eetbare hagen en struiken
- Eetbare siergewassen

Beheertype

- Stedelijke voedselproductie in publieke ruimte
- Laanbeheer
- Extensief beheer overgangszone
- Beheer gericht op schaduw en wateropvang

In de overgang naar landschap

- Voedselbossen
- Kleine akkers met granen en peulvruchten
- Randbeplanting met inheemse kruiden

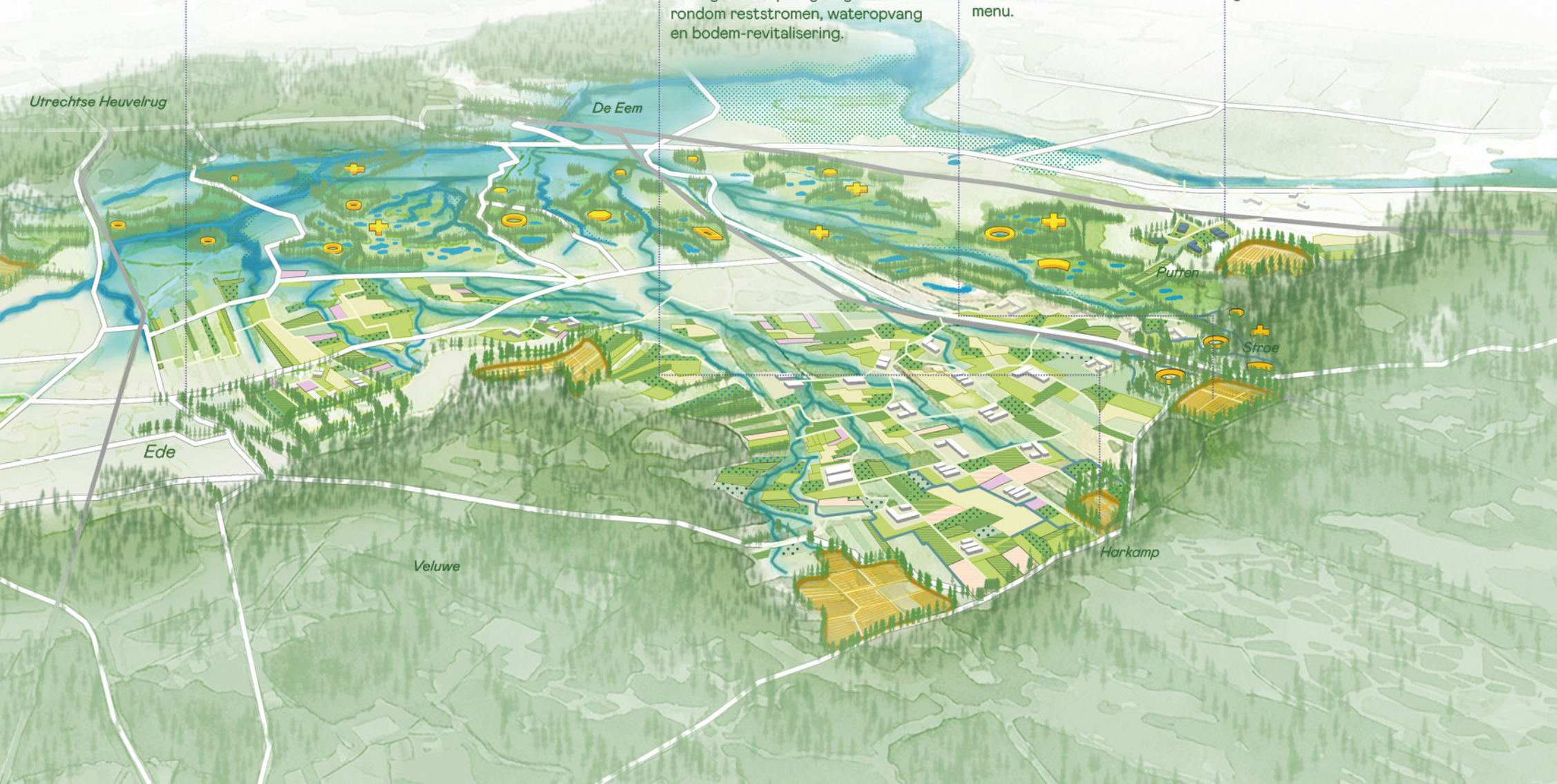

Stedelijk voedsellandschap, Ede
Boerderijrestaurants als smaakhubs, landschapswerkplaatsen voor onderhoud en educatie en plekken voor sport en beleving door middel van landschapsroutes en excursieplekken verweven stad en ommeland.

Het nieuwe potstalsysteem bij Harskamp
Het zichtbaar maken van de gezamenlijke beheerlogica van het nieuwe potstalsysteem sluit aan op de kans dorpen kleinschalig te versterken met moderne hofjes of ecologische wijken georganiseerd rondom reststromen, wateropvang en bodem-revitalisering.

Landgoederezone bij Stroe
Hier experimenteren we niet alleen met kweekvlees, maar agroforestry en kruidenrijke graslanden van de landgoederen nieuwe stijl bieden kansen voor noten, wortels en zelfs boombast als smaakmakers van het nieuwe menu.

Nieuw Arcadië, Putten
Zeker als vrijkomende agrarische bebouwing (VAB opgave) wordt ingezet om erf-gewijs woonprogramma toe te voegen, ontstaat er kansen voor woon-werk-zorg-erven voor multi-generatieel wonen.

Collectieve aanpak in de tijd

Ontwikkelingen

2026–2060

GEBIEDSGERICHTE DOORBRAKEN

Van fastfood naar experiment

- Stikstof-, water- en biodiversiteitscrisis.
- Toenemende druk op intensieve veehouderij.
- Groeiende vraag naar plantaardige eiwitten.
- Toenemende aandacht voor gezondheid.

Provincie

- Transitiefondsen opzetten.
- Strategische grondaankopen.
- Kennisontwikkeling stimuleren

Gemeenten

- Experimenteerruimte creëren.
- Bufferzones inzetten voor pilots.
- Lokale voedselinitiatieven ondersteunen.

Ondernemers

- Experimenteren met peulgewassen, agroforestry en voedselbossen.
- Nieuwe regionale ketens ontwikkelen.

Burgers

- Bewuster regionaal consumeren.
- Deelname aan voedselcoöperaties.

Keuzes

2040–2060

REGIONALE UITROL

Van experiment naar nieuw systeem

- Klimaatverandering beïnvloedt landbouwproductie.
- Water en bodem worden sturend.
- Nieuwe markten ontstaan voor ecosystemendiensten.
- Plantaardige voeding wordt mainstream.

Provincie

- Subsidies verschuiven naar bodem, water en biodiversiteit.
- Afbouw van niet-grondgebonden veehouderij begeleiden.

Gemeenten

- Voedsel integreren in ruimtelijke ontwikkeling.
- Gezondheid en landschap verbinden.

Ondernemers

- Opschalen van eiwitgewassen.
- Ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen.
- Regionale verwerking en distributie versterken.

Burgers

- Meer plantaardig en regionaal consumeren.
- Investeren in lokale energie- en voedselnetwerken.

2060–2100

NIEUWE BALANS

Het botanische tijdperk

- Voedsel, natuur en gezondheid functioneren als één systeem.
- Klimaatadaptatie bepaalt de inrichting van het landschap.
- Ecosystemendiensten worden economische pijler.

Provincie

Bewaken van bodem-, water- en natuurkwaliteit.
Langetermijnsturing op regionale veerkracht.

Gemeenten

- Beheer van gezonde leef- en voedsellandschappen.
- Versterken van lokale voedselautonomie.

Ondernemers

- Producent én landschapsbeheerder.
- Exporteren van kennis en innovatie.

Burgers

- Mede-eigenaar van voedsel- en energielandschappen.
- Actieve rol in beheer van natuur en productiegebieden.